

כתובות מ

משה שווערד

1. חידושי הרשב"א מסכת כתובות דף מ עמוד א

הלכה כר' אלעזר קרי רב עליה דר' אלעזר טובינא דחכימי. קשיא לי כיון דר' אלעזר בשיטת ר' עקיבא רבו אמרה למה פסק כר' אלעזר היה לו לפסוק כר' עקיבא, ועוד מאי טובינא דחכימי אי קאי כר' עקיבא רבו ואי לקלסה לדר' עקיבא לימא הכי אדר' עקיבא גופיה, [1] וי"ל משום דהא דר' אלעזר עדיפא מדר' עקיבא משום דבר' אלעזר איכא הלכתא וטעמא דקא יהיב טעמא מיתומה משום דאף בקרא לאבי הנערה כתיב ואפ"ה יתומה יש לה קנס לכ"ע, וכדתניא בספרי תני ר' חייא תחת אשר ענה לרבנות יתומה לקנס ובירושלמי דפרקין גרסינן תני ר' חייא תחת אשר ענה לרבנות יתומה לקנס דבר ר' יוסי הגלילי, אלמא דכל דלא אשתני גופה קרא הכי מדריש יש לה אב לאב אין לה אב לעצמה, ואף אנו נאמר אשר לא אורסה כיון דלא אשתני גופה קרא לאו דוקא אלא לא אורסה לאביה הא אורסה לעצמה, [2] א"נ י"ל דמשום דתנאי פליגי אליבא דר' עקיבא אי לעצמה אי לאביה פסק כר' אלעזר ולאפוקי מאידך תנא דברייתא דאמר לאביה ומשום הא נמי קרי ליה לר' אלעזר טובינא דחכימי, כנ"ל.

2. חידושי הריטב"א מסכת כתובות דף מ עמוד א

קרי רב עליה דרבי אלעזר טובינא דחכימי. והא דקלסיה כולי האי משום דהוה רבנן אחרוני דאזלי בשיטתא דרבי עקיבא דברייתא או דרבי יוסי הגלילי, ואילו רבי אלעזר תפס לו השיטה הנכונה יותר מכולם, ונתן טעם לדבריו גם כן דכי היכי דלגבי יתומה דרשינן יש לה אב לאביה אין לה אב לעצמה ואע"ג דבקרא לאבי הנערה כתיב, הכי נמי דרשינן אשר לא אורשה לאביה הא אורשה לעצמה דהא והא לא אשתני גופה, ולהכי קרי עליה טובינא דחכימי ופסק הלכה כמותו ולא פסק כרבי עקיבא עצמו, משום דלא ליחלף לן רבי עקיבא דמתניתין ברבי עקיבא דברייתא שאין הלכה כמותו.

3. תוספות מסכת כתובות דף מ עמוד א

אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה - שלא כדרכה ה"ל למינקט ברישא אלא כן דרך הש"ס שאינו חושש כדנקט לעיל (דף לה.) בתנא דבי חזקיה בין מתכוין לשאין מתכוין דה"ל למינקט שאין מתכוין ברישא כדקתני בין שוגג למזיד אלא כן דרך הש"ס במקום שצריך לשנות הן ולא.

4. חידושי הרשב"א מסכת כתובות דף מ עמוד ב

יאמרו בעל שלימה חמשים בעל פגומה חמשים. פ"א א"כ מצינו קנס מתרבה ומתמעט שבפגומה כולן קנס ובשלמה אין כאן קנס אלא מהציתן או שלישייתן ופעמים לא כלום, ופריק אביי דעבד נמי ע"כ אינו משלם קרן מלבד השלשים וא"כ לפי דבריך פעמים שהשלשים כולם קנס כגון שנגזר מוכה שחין שאינו שוה כלום ופעמים שכולם קרן בעבד שלם.

5. חידושי הריטב"א מסכת כתובות דף מ עמוד ב

יאמרו בעל פגומה חמשים בעל שלימה חמשים. פירוש א"כ מצינו קנס מתרבה ומתמעט, שהרי בפגומה שאין לה בושת ופגם כולו קנס, ואילו בשלימה מקצתן קנס ואולי שלא יהא לה קנס כלל שכולן צריכין לבשתה ופגמה.

6. ספר פרדס יצחק

(ב) גמ' אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה. צפשוט מיירי באשה אחת שזא עליה איש אחד שלא כדרכה ואח"כ זא עליה איש אחר כדרכה דתרווייהו משלמים חמשים, אע"ג דצבעילה שניה ליכא צושת כל כך כיון דכבר נפגמה², אמנס מרש"י במס' ערכין (דף ט"ו ע"א, ד"ה אלו נאו) מצוהר דמיירי בשני נשים וה"ק דהא צין כשבעל שלימה בעלמא כדרכה, וצין כשבעל כדרכה אשה שכבר נבעלה לאחר שלא כדרכה דכבר פגומה היא משלם חמשים³.

7. רמב"ם יד החזקה - הלכות נערה בתולה פרק א

(ח) אין האונס או המפתה חייב בקנס עד שיבוא עליה כדרכה ובעדים ואינו צריך התראה ומאימתי יהיה לבת קנס מאחר שלש שנים גמורות עד שתבגור ובעלה בתוך שלש שנים אין ביאתה ביאה בא עליה משבגרה אין לה קנס שנ' (דברים כ"ב כ"ח) נערה בתולה לא הבוגרת.

- [השגת הראב"ד - אין האונס או המפתה חייב בקנס עד שיבוא עליה כדרכה א"א טעות היא זו ומפורש בגמרא דאפילו שלא כדרכה משלם קנס]:

8. חידושי הרישב"א מסכת כתובות דף מ עמוד ב

והא דאמרינן בעל שלימה חמשים בעל פגומה חמשים. פירוש בעל פגומה כגון שבא עליה אחד שלא כדרכה והשני כדרכה ששניהם חייבים קנס, וכן אמרו בפ"ק דקדושין (ט' ב') באו עליה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה כולם בסקילה רבי אומר הראשון בסקילה וכולן בחנק, ואמרינן עלה מודה רבי לענין קנס שכולן משלמין, ובירושלמי (ה"ו) אמרו בפירוש באו עליה עשרה בני אדם שלא כדרכה כולן משלמין קנס, ואמרינן נמי התם הערו בה עשרה בני אדם כולן חייבין גמרו הביאה הראשון חייב וכולן פטורין.

ומיהו איכא למידק מדאמרינן בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין ע"ג ב') דחייבי כריתות ניתנו להצילם בנפשם, ואותבינן מדתנן הבא על אחותו משלם קנס ואין אדם מת ומשלם, ופרקינן משעת העראה דפגמה איחייב לה קטלא ממונא לא משלם עד גמר ביאה, ופרש"י ז"ל שם עד גמר שהוא משיר בתוליה במירוק האבר דאלמא אין קנס בהעראה לבד ולא בשלא כדרכה דליכא השרת בתולים, והא לא קשיא לפום מאי דפרישנא לעיל (ל"ז א') דהתם הכי קאמר דכי היכי דאיכא קנס בהעראה הכי נמי איכא קנס על השרת בתולים שאם באו עליה שני בני אדם אחד הערה בה ואחד גמר ביאתו שניהם חייבין, וה"ה נמי כשבא על אחותו וגמר ביאתו נהי דאהעראה לא מחייב קנס דקל"מ שניתן להצילו בנפשו מחייב קנס על גמר ביאתו, והיינו דפרכינן התם הניחא למאן דאמר העראה זו נשיקת אבר אלא למאן דאמר הכנסת עטרה בהעראה הויא בעולה ושוב אין כאן קנס, ואוקימנא במפוחה שלא ניתן להצילה בנפשו. הילכך הכא בשמעתין יש לפרש למ"ד העראה זו נשיקת אבר דמירי כשבאו עליה שניהם כדרכה הראשון הערה בה והשני גמר ביאתו או שהערה בה בלבד, ואמרינן יאמרו הראשון שבא עליה כשהיא שלימה חמשים והשני שבא עליה כשהיא פגומה חמשים, אבל למ"ד דהעראה זו כניסת עטרה אי אפשר לפרש כן דבנשיקת אבר לבד אין כאן ביאה ואין כאן קנס, ואם יש הכנסת עטרה בעולה גמורה היא ואין השני משלם קנס כדאמרינן התם בפרק בן סורר ומורה, לכך יש לפרש אותה אליבא דהלכתא שהראשון בא עליה שלא כדרכה והשני כדרכה כי כשבא עליה השני פגומה היתה כיון שכבר נבעלה כלל ואפילו שלא כדרכה וכל אחד משלם חמשים, כן נראה לי.

וראיתי מי שפירש לדעת רש"י ז"ל אין קנס בביאה שלא כדרכה ולא בהעראה לבד עד שישיר בתוליה, והכא שניהם באו עליה כדרכה בעילה גמורה, ובשתי נשים עסקינן שהאחד אנס בתולה שלימה כדרכה והשני אנס כדרכה בתולה שהיתה פגומה כבר או בהעראה או בבעילה שלא כדרכה, וממה שכתבנו נראה שזה טעות.

9. תוספות מסכת כתובות דף מ עמוד א

יאמרו בעל שלימה חמשים - פירוש הראשון שבא עליה שלא כדרכה דמחייב קנס אפילו שלא כדרכה כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ט:): באו עליה י' ועדיין היא בתולה כו' פירוש שלא כדרכה וקאמר מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ובפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נט. ושם) גבי ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכ"ג כו' ופריך היכי דמי אילימא כדרכה תיפוק ליה דהויא לה בעולה אלא לאו שלא כדרכה והכא הוה מצי למינקט שבאו עליה ב' שלא כדרכה וכן בפרק בן סורר (סנהדרין עג:): דמוקי ההיא דאלו נערות שיש להן קנס כגון שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה הוה מצי למינקט וחזר ובא עליה שלא כדרכה ומה שקשה על פירוש הקונטרס דהתם פירשנו בהבא על יבמתו (יבמות דף נט.) ובפרק קמא דקדושין (דף ט:).

10. תוספות מסכת כתובות דף מ עמוד ב

ואימא לדידה - אע"ג דפרישית לעיל (דף לח:): דבושת ופגם הוקשו לקנס וניתן למי שקנס ניתן היינו בתר דקים לן הכא דהוי הכל לאביה.

11. תוספות מסכת כתובות דף מ עמוד ב

דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין - וממעשה ידיה ליכא למילף דהא מיתזנא מיניה כדאמרינן בפרק קמא דקדושין (דף ד. ושם) ולא מקדושין דמעלמא קאתו לה ומתרוייהו נמי לא דחבלה דגופה שאני תימה דהכא לא קים לן בושת ופגם דהוי לאביה אלא מכה שיכול לקדשה למנוול ומוכה שחין ואם כן היכי בעי למימר בריש קדושין (דף ג:): גבי קדושי כסף מנא לן דמיקדשה בכסף וקידושין דאביה הן וכי תימא נילף מבושת ופגם הא בושת ופגם גופיה לא קים לן אלא מכה שיכול לקדשה [1] ואומר ר"י דאורחיה דהש"ס דבעי לדחויי אפילו קים לן דבושת ופגם הוי דאביה ממקום אחר [2] א"נ התם בעי למילף קדושי נערה מבושת ופגם של קטנה ומקדושי קטנה הוה יליף להו אי לאו דהוה אמינא הני מילי קטנה דלית לה יד ונערה אית לה יד כדאמרינן התם לעיל ולהכי קאמר וכי תימא נילף מבושת ופגם דקטנה אע"ג דלהכי אית לה יד כדאמרינן בהחובל (ב"ק דף פז:): יעשה לה סגולה ואפ"ה הוי דאביה ה"נ קדושי נערה ואם היינו מפרשים דלא קאי אקדושין הא דקאמר ונילף מבושת ופגם אלא אמעשה ידיה דאייתי התם לעיל הוה אתי שפיר אבל לא משמע הכי ועוד דא"כ הכא נמי ה"ל לאסוקי וכ"ת נילף מבושת ופגם כיון דאמעשה ידיה קאי וכן לקמן בפרק נערה (דף מו:).

12. תוספות מסכת כתובות דף מ עמוד ב

כמה אדם רוצה ליתן כו' להשיא לעבדו - תימה דמה שומא היא זו וכי אשה חשובה ממשפחה גדולה אינה נפסדת בפגמה אלא שוה שפחה הניסת לעבד וי"ל דכל אשה שמין לפי מה שהיא בענין זה כמה אדם רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה כזאת הנפגמת והא דנקט שפחה אורחא דמלתא נקט דאין דרך להשיא לעבדו בת מלכים.

13. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סא עמוד ב

דתניא: בתולה - אין בתולה אלא נערה, וכן הוא אומר: זוהנערה טובת מראה מאד בתולה

14. תוספות הרא"ש מסכת יבמות דף סא עמוד ב

אין בתולה אלא נערה. תימה להאי תנא אמאי איצטריך למכתב בתולה ונערה במקום אחד כגון גבי קנס ונערה המאורסה מדכתיב בתולה ידעינן שהיא נערה, ומיהו נערה דגבי קנס איצטריך לכדדרשינן פרק אלו נערות.

15. ערוך לנר מסכת יבמות דף סא עמוד ב

בד"ה אין בתולה. קשה דלהאי תנא אמאי איצטריך. בתוס' הרא"ש ביאר יותר אמאי איצטריך למיכתב באונס ומפתה ונערה המאורסה, ולפענ"ד י"ל קושיא זו ע"פ מה דפליגי בכתובות (מ ב) ר"מ ורבנן אי נערה אפילו קטנה במשמע או אמרינן נערה אין קטנה לא דלרבנן אפילו קטנה במשמע ומפרש שם טעמייהו משום דבמוציא ש"ר כתיב נערה מלא להוציא קטנה לאשמעינן דכל מקום דכתיב נער אפילו קטנה במשמע וכבר הקשו התוס' שם (מד ב) מ"ט לא דרש גם ר"מ הכי אבל י"ל דלפי מה שכתבו התוס' לקמן פליגי סדר עולם וספרי אי רבקה באותה שעה היתה קטנה בת ג' או נערה בת י"ד, ולפ"ז י"ל דר"מ ורבנן ג"כ בהא פליגי דר"מ י"ל דס"ל כסדר עולם דרבקה קטנה היתה ולכן ע"כ הוכיח דנערה אין קטנה לא דאי ס"ד אפילו קטנה יקשה כקושית התוס' אמאי צריך לכתוב נערה באונס ומפתה ונערה המאורסה לא לכתוב אלא בתולה ונילף מרבקה מה להלן נערה ולא בוגרת אף ה"נ נערה ולא בוגרת אע"כ דאמרינן נערה אין קטנה לא ולהכי איצטריך נערה גבייהו דאי מרבקה ה"א אפילו קטנה דהא רבקה קטנה היתה אבל רבנן י"ל דס"ל כספרי דרבקה בת י"ד היתה ולכן שפיר הוכיחו מנערה דמש"ר דבכל מקום דכתיב נער אפילו קטנה במשמע דאי ס"ד נערה אין קטנה לא יקשה כקושית התוס' דלא לכתוב נערה כלל ונילף בתולה מרבקה אע"כ דנערה אפילו קטנה במשמע ולהכי צריך למיכתב נערה בגווייהו דאי מרבקה הוי ילפינן הוי ממעטינן מנערה גם קטנה כמו בוגרת דהא רבקה נערה בת י"ד היתה ומתורצים ב' קושיות התוס', והא דקאמר התנא אין בתולה אלא נערה אין הפי' דבכל מקום דכתיב בתולה אינו אלא נערה ולא קטנה אלא דבתולה דגבי כה"ג אינו אלא נערה וכן לשון הש"ס כמו אין טוב אלא תורה מים אלא תורה וכדומה:

16. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב ממונא מקנסא לא ילפינן. כתב בשטמ"ק בשם תלמיד הרשב"א, דוקא ממונא מקנסא לא ילפינן, הא קנסא מממונא ילפינן, שאם אתה אומר דלא ילפינן, אמאי לא אקשי מינה לרע"ק דלעיל דיליף כסף קנסא מכסף קידושיה, וכן הורה לי רבינו, ונתן טעם לדבר, דהא דלא ילפינן ממונא מקנסא, משום דקנס חידוש הוא, ומחידושא לא ילפינן, אבל חידושא מממונא דין הוא למילף מיניה. וצ"ע הרי לעיל (לד:) אמרינן דרבה סוכר דקנס חידוש הוא, ולכן אע"ג דמיקטל משלם, ולמה לא יליף מממונא דאמרינן קם ליה בדרכה מיניה, ואפשר שיש לחלק בין עצם החיוב דחייב שתיים מפני החידוש, לענין למי שייך הכסף לאביה או לעצמה, דבוה שפיר ילפינן הקנס מממונא.